

2- Hiçbir insanın Cenab-ı Hakk’a karşı hakk-ı itirazı yoktur ve şekva ve şikayete de haddi yoktur.

İ’lem eyyühe’l-aziz! Hiçbir insanın Cenab-ı Hakk’a karşı hakk-ı itirazı yoktur ve şekva ve şikayete de haddi yoktur. Çünkü şikayet eden ferdin hilaf-ı hevesini iktiza eden nizam-ı âlemde binlerce hikmet vardır. O ferdi irza etmekte, o bin hikmetin iğdabı vardır. Bir ferdi razı etmek için bin hikmet feda edilemez. وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ

Eğer her ferdin keyfine göre hareket edilirse dünyanın nizam ve intizamı fesada gider.

Ey müteşekki! Sen nesen? Neye binaen itiraz ediyorsun? Cüz’î hevesini külliyat-ı kâinata mühendis mi yapıyorsun? Kokmuş olan zevkini nimetlerin derecelerine mikyas ve mizan mı yapıyorsun? Ne biliyorsun ki zannettiğin nimet nıkmet olmasın. Senin ne kıymetin var ki sineğin kanadına muvazi olmayan hevesini tatmin ve teskin için felek çarklarıyla hareketten teskin edilsin!

İ’lem eyyühe’l-aziz! Hiçbir insanın Cenab-ı Hakk’a karşı hakk-ı itirazı yoktur ve şekva ve şikayete de haddi yoktur. Çünkü şikayet eden ferdin hilaf-ı hevesini iktiza eden nizam-ı âlemde binlerce hikmet vardır. O ferdi irza etmekte, o bin hikmetin iğdabı vardır.

İnsanın hoşuna gitmeyen bir hadise, çoğu zaman yalnız onun şahsî arzusuna ters gelir; fakat aynı hadise, kâinatın umumî nizamı içinde binlerce hikmete hizmet eder. İnsan kendi küçük hevesini ölçü yapıp bütün kâinat düzenini ona göre yargılayamaz.

İnsan bir musibet, mahrumiyet veya hoşuna gitmeyen bir durum karşısında hemen şikâyete başlar. Fakat çoğu zaman sadece kendi nefsinin dar penceresinden bakar. “Ben bunu

istemedim, öyleyse kötü” der. Hâlbuki bir şeyin insanın hevesine uymaması, onun hakikatte kötü olduğunu göstermez. Belki insanın hoşlanmadığı o şeyde, kendisi için de başkaları için de nice gizli rahmetler ve hikmetler bulunabilir.

Hastalıktan Şikâyet: Mesela insan hastalanır ve “Neden ben hasta oldum?” diye şekvaya başlar. Hâlbuki hastalık bazen günahlara kefarete olur, bazen insanı gafletten uyandırır, bazen kibri kırar. **İnsan sadece kendi acısını görür; fakat o hastalığın içinde bin hikmet saklı olabilir.**

Geçim Darlığından Şikâyet: Bir kimse rızık daralınca “Niye bana az verildi?” diye şikâyet eder. Hâlbuki servetin artması bazen insanı azdırabilir, harama sürükleyebilir, gurura düşürebilir. Az rızık bazen kanaati öğretir, israftan korur, kalbi Allah’a yöneltir. İnsan “Ben daha çok istiyorum” der; fakat ilahî hikmet “Senin için şu an bu kadar daha hayırlı” diyebilir. **Musibet sana ağır gelir; çünkü sen sadece yükünü görürsün, içindeki rahmeti görmezsin.**

İşlerin Ters Gitmesinden Şikâyet: İnsan bir işe girer, işi bozulur; ticareti aksar, planı tutmaz, randevusu iptal olur. Hemen “Her şey ters gidiyor” der. Fakat o gecikme onu daha büyük bir zarardan korumuş olabilir. Kaçırıldığı otobüs, geç kaldığı iş, alamadığı fırsat, bazen görünmeyen bir musibetin önüne perde olur. İnsan neticeyi bilmediği için itiraz eder; Allah ise akıbeti bilir. **Bir damla aklınla deniz kadar hikmete itiraz etme.**

İnsanların Davranışından Şikâyet: Bir insan “Bana değer vermediler, beni anlamadılar, hakkımı yediler” diye şikâyet eder. Elbette haksızlığa karşı hakkını aramak ayrıdır; fakat kalben sürekli kaderi suçlar gibi yakınmak ayrıdır. Bazen insanların vefasızlığı, kula değil Allah’a dayanmayı öğretir. İnsanlardan beklenen ilgi kesilince, kalp hakiki dayanağını aramaya başlar.

Hava, Mevsim ve Şartlardan Şikâyet: İnsan “Hava çok sıcak, çok soğuk, yağmur yağdı, kar yağdı” diye şikâyet eder. Fakat yağmur çiftçinin duasıdır, kar toprağın örtüsüdür, soğuk mikropların kırılmasıdır, sıcak meyvelerin olgunlaşmasıdır. Bir kişinin gezme hevesi bozuldu diye yağmurun binlerce hikmetine itiraz edilemez. İşte metindeki “bir ferdi razı etmekte bin hikmetin gücendirilmesi vardır” mânâsı budur.

Trafik ve Günlük Aksilikler: Trafikte kalan insan “Bu da nereden çıktı?” diye söylenir. Fakat aynı trafik bir başkasının ambulansına yol açılması, bir kazanın önlenmesi, bir buluşmanın gecikmesi, bir kader planının değişmesi gibi nice sebeplere bağlı olabilir. İnsan sadece kendi aceleciliğini görür; kader ise bütün yolları, bütün insanları, bütün neticeleri beraber görür. **Sen razı olacaksın diye bin hikmet incitilmez.**

Duanın Gecikmesinden Şikâyet: İnsan dua eder, hemen kabul edilmeyince “Ben dua ettim ama olmadı” der. Hâlbuki dua sipariş değildir; kulluktur. Bazen istenen şey aynen verilmez çünkü zararlıdır. Bazen geciktirilir çünkü vakti gelmemiştir. Bazen dünyada

verilmez, ahirete bırakılır. İnsan bir kapıyı ister; rahmet ona daha hayırlı başka bir kapı açar. **Sen hâdisenin bir yüzünü görürsün; kader bin yüzünü bilir.**

وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ
شَرٌّ لَّكُمْ ۖ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۚ

Hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olabilir. Hoşlandığınız bir şey de sizin için kötü olabilir. Gerçeği Allah bilir, siz bilemezsiniz. Bakara Sûresi(2) 216.

Ayet

عَنْ صُهَيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: «عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ، إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا
لِلْمُؤْمِنِ، إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ، فَكَانَ خَيْرًا لَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ
صَبَرَ، فَكَانَ خَيْرًا لَهُ.

Suheyb -radiyallahu anh-'dan rivayet edildiğine göre, şöyle demiştir: Rasûlullah -
sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

**Müminin hayranlık verici bir hali vardır ki, onun her işi hayırdır. Bu hal,
Müminden başka hiç kimsede bulunmaz. Eğer bir genişliğe (nimete)
kavuşursa şükreder ve bu onun için bir hayır olur. Eğer bir darlığa (musibete)
uğrarsa sabreder ve bu da onun için bir hayır olur.**

[Sahih Hadis] – [Müslim rivayet etmiştir] – [Sahih-i Müslim – 2999]

Bu hadis, nimet ve musibetin mümin için nasıl hayra döndüğünü çok veciz anlatır. Mümin, nimeti şükürle hayra çevirir; musibeti sabırla rahmete çevirir.

Hadis: Allah Hayır Murad Ederse İmtihan Eder

أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ
خَيْرًا يُصِيبْ مِنْهُ

Ebû Hureyre (radiyallahü anh) diyordu: Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem): **“Allah kime hayır murâd ederse ona musibet verir”** buyurdu.

Sahih-i Buhârî’de geçer. “Kitâbü’l-Merdâ / Hastalar 5705

Bu, musibetin her zaman gazap olmadığını gösterir. Bazen musibet, kulun derecesini yükselten, günahını dökten, kalbini uyandıran bir rahmet terbiyesidir.

Resûlullah ﷺ, mümine yorgunluk, hastalık, üzüntü, keder, eziyet ve hatta batan diken sebebiyle bile Allah’ın günahlarını örteceğini haber verir. Bu hadis, insanın küçük gördüğü acıların bile ilahî rahmette zayi olmadığını gösterir. Demek kaderin acı görünen tarafında dahi bir temizleme, arındırma ve yükseltme hikmeti vardır.

Kâinatta her şey umumî bir nizamla hareket eder. Güneşin doğması, yağmurun yağması, rüzgârın esmesi, hastalıkların ve sıhhatin gelmesi, ölümün ve hayatın devam etmesi hep küllî kanunlara bağlıdır. Bu kanunlar yalnız bir ferdin keyfine göre değişmez. Çünkü bir ferdin arzusuna göre değiştirilen bir düzen, binlerce başka hikmeti bozabilir.

Üstad’ın “O ferdi irza etmekte, o bin hikmetin içdabı vardır” ifadesi çok kuvvetlidir. Yani bir kişiyi memnun etmek için kâinattaki binlerce hikmeti incitmek, bozmak ve iptal etmek gerekir. Mesela bir çiftçi yağmur ister, yolcu güneş ister, hasta serinlik ister, esnaf kalabalık ister, başka biri tenhalık ister. Herkesin hevesine göre hava değişse, artık ortada nizam kalmaz. Bir kişinin keyfi için umumî düzen feda edilemez.

وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ؟

Eğer hak onların arzularına uysaydı, gökler ile yer ve onlarda bulunanlar elbette bozulur giderdi. Mü’minûn Sûresi(23) 71. Ayet

Eğer her ferdin keyfine göre hareket edilirse dünyanın nizam ve intizamı fesada gider.

Bu ayet, hakikatin insanların hevâ ve heveslerine tâbi olamayacağını bildirir. Çünkü heves değişkendir, dar görüşlüdür, çoğu zaman menfaatperesttir. Hak ise sabittir, hikmetlidir ve umumî nizamı gözetir. Eğer kâinat insan heveslerine göre idare edilseydi, göklerin ve yerin düzeni fesada giderdi.

أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنَّى؟

Yoksa insan için her temenni ettiği şey var mıdır? Necm Sûresi(53) 24. Ayet

Ey müteşekki! Sen nesen? Neye binaen itiraz ediyorsun? Cüz'î hevesini külliyat-ı kâinata mühendis mi yapıyorsun? Kokmuş olan zevkini nimetlerin derecelerine mikyas ve mizan mı yapıyorsun? Ne biliyorsun ki zannettiğin nimet nıkmetsin. Senin ne kıymetin var ki sineğin kanadına muvazi olmayan hevesini tatmin ve teskin için felek çarklarıyla hareketten teskin edilsin!

Müteşekki, şikâyet eden, hâlinde memnun olmayan, kaderin hükmüne itiraz eden kimse demektir. Üstad burada nefse dönüp sert bir muhasebe yaptırıyor: “Ey şikâyet eden insan! Sen kimsin? Hangi bilgiye, hangi kudrete, hangi hikmete dayanarak Allah'ın icraatına itiraz ediyorsun?”

Sen Nesen?

İnsan, kâinat içinde nihayet derecede küçük, aciz, muhtaç ve sınırlı bir varlıktır. Ne geçmişi bilir ne geleceği görür. Ne hadiselerin bütün neticelerini kuşatabilir ne de bir musibetin arkasındaki binlerce hikmeti okuyabilir. Böyle dar görüşlü bir kulun, sonsuz ilim ve hikmet sahibi Allah'ın takdirine itiraz etmesi, haddini aşmasıdır.

Neye Binaen İtiraz Ediyorsun?

İtiraz etmek için insanın elinde sağlam bir ölçü olması gerekir. Hâlbuki insan çoğu zaman hakikate göre değil, hevesine göre hükmeder. Hoşuna gidene “iyi”, hoşuna gitmeyene “kötü” der. Fakat bu hüküm ilme değil, nefsin keyfine dayanır. Üstad bu yüzden soruyor: “Sen hangi bilgiye dayanarak bu hadise yanlış diyorsun?”

Cüz'î Hevesini Kâinata Mühendis Yapma

Yani senin küçük, geçici ve şahsî arzun bütün kâinat düzenini planlayacak bir mühendis

olamaz. Sen bir şeyin olmasını istersin; fakat o isteğin gerçekleşmesi başka binlerce hikmeti bozabilir. Sen yağmur istemezsin, çiftçi ister. Sen sıcak istersin, hasta serinlik ister. Sen bir kapının açılmasını istersin, belki o kapının açılması seni felakete götürecektir.

Ey şikâyet eden nefis! Sen yağmurun yalnız ıslatan tarafını görüyorsun; Allah onun diriltten tarafını biliyor. Sen ilacın acılığını görüyorsun; Allah şifasını biliyor. Sen budanan dalı görüyorsun; Allah gelecek meyveyi biliyor. Sen hadiseye hevesinle bakıyorsun; Allah hikmetiyle hükmediyor. Bu yüzden kula düşen, kâinatı kendi keyfine göre yargılamak değil; aczini bilip hikmete teslim olmaktır.

Çocuk ve İlaç Misali

Çocuk acı ilacı görünce ağlar, doktora kızar, annesine darılır. Zanneder ki kendisine kötülük ediliyor. Hâlbuki o acı ilaç, çocuğun zevkine göre kötü; fakat sıhhatine göre rahmettir. Aynen öyle de insan, nefsinin hoşlanmadığı bazı hadiseleri musibet zanneder; fakat o hadise ruhuna ilaç, günahına kefare, gafletine tokat, kalbine uyanış olabilir.

Cerrahın Bıçağı Misali

Bir cerrah hastayı ameliyat ederken bedeni keser. Dışarıdan bakan cahil biri, “Bu adam hastaya eziyet ediyor” diyebilir. Fakat bilen bilir ki o kesmek, öldürmek için değil; yaşatmak içindir. Demek her kesilme zulüm değildir; her acı da şer değildir. Bazen kaderin bıçağı, nefsin kangren olmuş tarafını keser ki kalp kurtulsun.

Yağmur Misali

Bir yolcu yağmur yağınca şikâyet eder; çünkü yolu çamur olur. Fakat çiftçi aynı yağmura sevinir; çünkü tarlası dirilir. Çocuk üzülür; çünkü oyunu bozulur. Ağaç sevinir; çünkü kökü su içer. Demek aynı hadise birinin hevesine ters düşerken, binlerce hikmete hizmet edebilir. Bir ferdin keyfi için yağmur durdurulsa, toprağın, ağacın, hayvanın, rızkın ve hayatın hukukuna iliştirilmiş olur.

Bozulmuş Zevk Ölçü Olamaz

“Kokmuş olan zevkini nimetlerin derecelerine mikyasa ve mizana mı yapıyorsun?” ifadesi, nefsin yanlış ölçüsünü tokatlıyor. İnsan bazen bozulmuş zevkine göre nimetleri değerlendirir. Nefsin hoşuna giden şeyi büyük nimet zanneder; hoşuna gitmeyeni musibet sayar. Hâlbuki çocuk acı ilacı sevmez ama o ilaç şifadır. Hasta perhizi sevmez ama o perhiz rahmettir. Demek zevk her zaman doğru ölçü değildir.

Halı Dokuma Misali

Halı dokunurken arkadan bakılsa ipler karışık, düğümler çirkin, renkler dağınık görünür. Fakat ön yüzüne geçilince nakış, intizam ve sanat ortaya çıkar. İnsan kaderin çoğu hadiselerine arka yüzden bakar; düğümü görür, nakşı göremez. Bu yüzden acele hükmeder.

Hâlbuki ahirette veya zamanın ilerleyen safhalarında o karışık zannedilen düğümlerin ne kadar hikmetli bir desene hizmet ettiği anlaşılır.

Budanan Ağaç Misali

Bahçıvan ağacı budar; dal kesilir, ağaç eksilmiş gibi görünür. Fakat o kesilme, ağacın daha gür, daha sağlıklı, daha verimli olması içindir. İnsan da bazen maldan, makamdan, arzudan, alıştığı bir nimetten budanır. Nefis bunu kayıp zanneder; fakat rahmet onu hafifletiyor, temizliyor, meyveye hazırlıyor olabilir.

Nimet Sandığın Nıkmetsi Olabilir

“Ne biliyorsun ki zannettiğin nimet nıkmetsi olmasın?” Yani senin nimet sandığın şey aslında azap, felaket ve zarar olabilir. İstedtiğin mal seni şımartabilir. İstedtiğin makam seni gurura atabilir. İstedtiğin rahatlık seni gaflete sokabilir. İstedtiğin genişlik seni Allah’tan uzaklaştırabilir. Buna karşılık musibet sandığın şey de seni duaya, tevazua, tövbeye ve Allah’a yaklaştırabilir.

Hevesin Sineğin Kanadı Kadar Değil

“Sineğin kanadına muvazi olmayan hevesin” ifadesi, insanın nefsanî arzusunun kâinat karşısındaki küçüklüğünü anlatır. Bir insanın geçici isteği, bütün göklerin ve yerin düzeni yanında sinek kanadı kadar bile ağırlık taşımaz. Böyle küçük bir heves için güneşin doğuşu, yağmurun inişi, mevsimlerin dönüşü, kaderin umumî kanunları değiştirilemez.

Felek Çarkları Senin Keyfin İçin Durmaz

“Felek çarklarıyla hareketten teskin edilsin” ifadesinin manası şudur: Kâinat büyük bir fabrika, muazzam bir saat, hikmetle dönen azametli bir çark gibidir. Bu çarklar yalnız bir ferdin keyfi için durdurulmaz. Bir kişinin hevesi tatmin olsun diye umumî nizam bozulmaz. Çünkü o nizamda sayısız mahlûkatın hakkı, hikmeti, rızık, hayatı ve vazifesi vardır.

Saat Çarkı Misali

Büyük bir saatin içinde küçük bir çark, “Ben dönmek istemiyorum” dese, yalnız kendisi durmaz; bütün saat bozulur. Kâinat da hikmetle dönen büyük bir saat gibidir. Bir ferdin arzusu için felek çarkları durdurulmaz. Çünkü o çarkların hareketinde yalnız bir insanın isteği değil, sayısız mahlûkatın rızık, hayatı, vazifesi ve hikmeti vardır.

Ey şikâyet eden nefis! Sen parçayı görüyorsun, Allah bütünü biliyor. Sen bugünü istiyorsun, Allah ebedî neticeyi görüyor. Sen hevesinle hükmediyorsun, Allah hikmetiyle hükmediyor. Öyleyse küçük arzunu kâinatın ölçüsü yapma; hoşuna gitmeyen her şeyi şer sanma; nimet zannettiğin şeyin nıkmetsi, musibet zannettiğin şeyin rahmet olabileceğini unutma.

“Her işte bir hayır vardır” sözü bu bahsin halk dilindeki özetidir. Fakat bunu yanlış anlamamak gerekir. İnsan kötülüğü istemez, hataya razı olmaz, tedbiri terk etmez. Ama

başına gelen ve artık geri çeviremediği hadisede Allah'ın gizli rahmetine bakar. Şikâyeti bırakır, hikmeti arar.

“Mevlâ görelim neyler, neylerse güzel eyler” Manası şudur: Allah'ın fiili güzeldir; fakat kul bazen o güzelliği hemen göremez. Çünkü kul dar zamandan bakar; Allah küllî hikmetle hükmeder.